

REDACTIE

E. HEIMANS, Amsterdam en JAC. P. THIJSSSE, Bloemendaal.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSSE, TE BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

ONS WILDE KONIJN.

Toen wij indertijd op school van de Germanen leerden en van al de volksstammen, die ons land bewoonden, had ik altijd plezier in de Kaninefaten. Als ik twee duizend jaar geleden had moeten leven, zou ik het liefst Kaninefaat geweest zijn. Die woonden hoog en droog boven op de duinen en ze kwamen aan de kost met konijnen vatten, iets dat je zomer en winter kunt doen, terwijl die ongelukkige Batavieren en Brukteren altijd tot hun knieën in den modder zaten en 's winters moesten verhongeren.

Later ben ik daar minder gerust op geworden, want toen werd mij verteld, dat de Kaninefaten hoogstwaarschijnlijk in de buurt van Kuilenburg gewoond hebben — ook al zoo'n natte boel — en met de konijntjes ging het ook al niet goed, want Caesar geeft in zijn Commentaren aan de bewoners van de Noordzeekust niets anders te eten dan rauwe visch en vogeleieren en van de Kaninefaten rept hij met geen enkel woord.

Het is dan ook in ernst beweerd, dat de konijnen oorspronkelijk in ons land niet voorkwamen en hier pas door de Romeinen zijn ingevoerd, tegelijk met wegen, dijken, zaaizaad en hooivorken zooals ieder in zijn geschiedenis-aanteekeningen kan nagaan. De Romeinen zelf hadden het dier in Spanje ontmoet, waar het zich gevestigd had, na eerst de

straat van Gibraltar te hebben overgezwommen, want eigenlijk moet het van origine een Afrikaansch woestijnbeest zijn.

Het is wel aardig, die eerste berichten over zoo'n gewoon en bekend dier te lezen. Die oude Romeinen hadden er wel slag van om met een paar woorden veel te vertellen. „Het is een soort van kleine haas, zeiden ze, die gangen in de aarde graaft en daardoor en door zijn vraatzucht zeer gevaarlijk kan worden.“ Varro vertelt zelfs, dat de bewoners van de Balearische eilanden een gezantschap zonden aan keizer Augustus met het verzoek, om hen met een half legioen soldaten te helpen tegen die kleine knaagdieren. Er staat niet bij, of Augustus dat verzoek heeft ingewilligd; ik denk wel, dat de Balearen zich zelf hebben moeten helpen en dat ze daardoor zulke uitstekende steenwerpers en slingeraars geworden of gebleven zijn.

Intusschen blijkt uit dat alles, dat het konijn nu al meer dan twintig eeuwen op voet van oorlog verkeert met de beschaafde wereld, en 't lijkt soms, alsof het succes geheel aan zijn kant is. Ieder jaar breidt het zijn gebied verder uit, zoodat het thans over de geheele aarde wordt aangetroffen. De verovering van Australië is wel de roemrijkste periode uit zijn geschiedenis, maar daarover kan ik hier nu niet in bijzonderheden treden.

Wel wil ik het een en ander vertellen, van wat ik in 't afgelopen jaar hier in 't Hollandsch duin met de konijnen heb doorgemaakt. Ik mag die vlugge diertjes wel lijden. Als op sommige dagen

de vogels schaarsch of weinig toeschietelijk waren, zoodat ik er in uren geen enkele te zien kreeg, dan hielpen de konijntjes mij altijd de teleurstelling vergeten. Er zijn een paar plekken in het duin, waar ik altijd zeker ben ze te vinden en waar ik ze ongezien kan naderen. Een vlakke is dicht begroeid met zegge en zwenkgras, waar ze overvloedig voedsel vinden, een smal richeltje er achter bevat hun hollen, een kleine zandrug aan de andere zij verschafft mij een schuilplaats, en vandaar heb ik ze dikwijls be-

gluurd. Het kost eenige moeite, de dieren te vinden tusschen het groen. Waar de donkere zandzegge dicht opeen staat, valt een konijn nog al gemakkelijk in 't oog, maar in 't zwenkgras, dat hier niet rossig doch blauwachtig groen is, gaat nun grauwe pels geheel schuil en als ze blijven stilzitten, zijn ze goed verborgen. Maar als een konijn zich veilig waant, zit hij niet lang stil; hij knabbelt graag telkens op een nieuw plekje en hobbelt dan hier en daar heen met langzame, kluchtige sprongetjes.

Zoo golft er dan telkens een konijnenruggetje boven 't gras.

Daar komt een fluweeljas aan, een koddebeier. Ineens zijn alle konijntjes versteend; doodstil zitten ze, niet ineengedoken en plat tegen den grond, zooals ze meestal worden afgebeeld, maar zittend, met den kop hoog, de oogen wijd open en een uitdrukking op 't gelaat van volslagen idiotie of stokdoofheid. En lang nadat de man voorbij is, zitten ze nog zoo.

Eindelijk gaat er een weer aan 't knabbelen en nu is het, alsof gerustheid en vertrouwen zich in

een kring rondom hem uitbreiden; en na weinig oogenblikken is het geknabbel weer in vollen gang.

Komt het gevaar zeer nabij, dan ontstaat er een paniek en alles rent naar de hollen. Een konijn is net als een elektrische tram dadelijk in volle vaart, terwijl een haas eerst langzaam gaat en pas na de eerste vijftwintig meter zijn groote snelheid bereikt, maar dan gaat hij ook veel sneller dan zijn kleine neef. Strijk en zet blijven er bij zoo'n paniek een paar achter, hetzij door zorgeloosheid, hetzij

door verbijstering en die springen pas op, als je bijna op hen trapt.

Konijnen zijn den heelen dag in de weer en een goed deel van den nacht ook. De beste tijd, om ze bezig te zien, is 's morgens vroeg en 's avonds laat en in den voormiddag tusschen tien en twaalf. Op mooie zomeravonden komen ze in ongelooft groote hoeveelheden te voorschijn. Op open plekken in bosschen en sommige plaatsen in de duinen, vooral in de „zeereep“, kunt ge ze dan bij honderden, ja duizenden bijeen vinden. Ze zijn in de avondschemering nauwelijks zichtbaar,

Knagerij aan Kardinaalshoedje.

doch zoodra ge naderbij komt en wat geraas maakt, kunt ge ze zien wegrennen; ze houden daarbij de staart omhoog, zoodat de witte onderkant als een lichtende plek te zien komt. Men zegt, dat die staart werkelijk den dienst doet van achtersteven-lantaarn en het familiegenoten of buurtgenoten mogelijk maakt, om in de duisternis elkander niet te verliezen.

's Morgens vroeg zijn ze het vrolijkst, tenminste op dien tijd heb ik ze 't meest zien spelen. Ik behoef u niet te zeggen, dat het alleraardigst is, om zoo'n

konijnengezin van een moeder met negen jongen voor het hol bezig te zien. Het spel, dat ze spelen is het eeuwenoude spel van krijgertje en verstoppertje, maar het gaat volgens andere regelen dan bij ons. Tikken komt er niet bij voor en er schijnt een verplichting te bestaan om op bepaalde tijden roef, roef, roef, driftig met de voorpooten in 't zand te graven en dan weer als een razende weg te hollen. Het oude dier doet niet mee, maar telegrafeert met de achterpooten wat ze mee te deelen heeft. Is er gevaar, dan zitten de jolige diertjes ineens doodstil of als 't kan, rent de heele boel het hol in.

Die gevaren zijn velerlei: jagers, stroopers, fretten, ratten, hermelijnen, wezels, bunzings, katten, groote roofvogels, raven, kraaien, eksters, marters, vossen, dassen, meeuwen, egels. Geen wonder, dat de duinen vol liggen met konijnenschedels.

Behalve op de jacht heb ik van die konijnenmoorden niet veel gezien; eens heb ik er een verhinderd. Op een mooien zomeravond zat ik verscholen in een boschje te wachten, of er ook iets gebeuren zou. Er gebeurt natuurlijk altijd wat, maar zelden is het iets belangrijks, het komt meestal neer op insecten of vogels, die overvliegen of die in de buurt komen zitten en als je dan van die vogels of insecten houdt en prettige dingen hebt om aan te denken, kun je het onder de geurige berken best een uurtje uithouden, vooral als je een lange dagtaak achter den rug hebt. Ik mag dat ten minste liever doen dan een dutje na den eten of de krant lezen.

Nu, ik zat daar zoo rustigjes in 't kreupelhout te wachten. Er ritselde iets in 't dorre eikenblad op den grond en daar kwam een dikke egel te voorschijn. Telkens liep hij een paar pasjes, dan zat hij weer stil en dan maakte hij een raar raspand geluid, waarvan ik de beteekenis in 't eerst niet vatte. Maar toen hij naderbij kwam, werd 't me duidelijk: hij zat zich telkens te krabben. Goede hemel, wat moet dat beest een jeuk gehad hebben: een half uur lang deed hij niets anders dan onrustig van plaats veranderen en krabben, tot ik er naar van werd.

Juist dacht ik er aan om heen te gaan of 't vieze beest een por met een stok te geven, toen hij zich opeens ineen rolde. Er verscheen op het pad een half dozijn jonge konijntjes, heel klein nog en die begonnen gemoedelijk te knabbelen aan 't jonge gras. Al knagend kwam zij nader. Heel langzaam ontrolde de egel zich en loerde met zijn valsche varkenssnoet naar de kleine diertjes. En toen er een vlak bij hem kwam, stoof hij op, maar op 't zelfde oogenblik kreeg hij den por, dien ik hem al eerder had toegedacht. De konijntjes waren in een ommezien verdwenen, de egel bleef ineen gerold liggen, jeukerig, hongerig en nijdig. Hij zal zijn schade later wel hebben ingehaald.

Hermelijntjes heb ik niet zoo dikwijls bezig gezien;

een paar keer heb ik ze jagende kunnen waarnemen als ze in gestadigen draf voortliepen langs de konijnenwegen of met vlugge golvende sprongen een zandvlakte overstaken. Zoo'n jacht kan uren duren, het vlugge konijn heeft spoedig een voorsprong, maar de onverbiddelijke harmeling, door zijn fijnen reuk geholpen, volgt het spoor zonder ophouden, totdat hij het afgetobde knagertje ten slotte te pakken krijgt. Meestal gebeurt dat in de laatste toevlucht, het hol onder den grond, en een enkele maal redt het konijn zich dan door in zijn angst en vertwijfeling het zand achter zich op te trappen zoodat er een scheidsmuur ontstaat tusschen slachtoffer en vervolger.

Als alle konijnen dit konden leeren, zou het er voor de wezels en hermelijnen bedroefd gaan uitzien en die moesten dan weer gaan leeren graven.

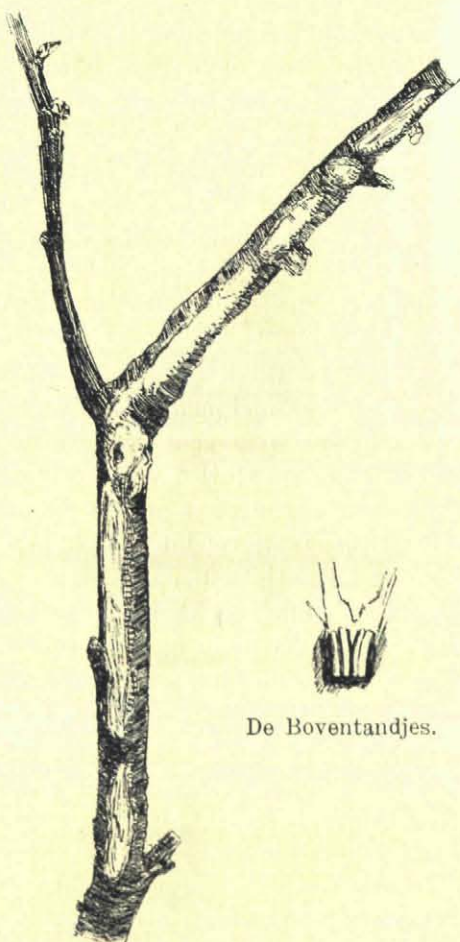
Nu gedijen de hermelijntjes voortreffelijk. Ik heb hier in de duinen een paar groote open plekken, waar de wind op staat, zoodat slechts hier en daar een karig zeggesprietje kan opschieten. Na storm en regen ga ik zulke plekken gaarne bezoeken, want dan is de kale vlakte als een pas schoongeveegde lei en daar hebben dan in den vroegen morgen de wilde dieren van het duin hun avonturen op geschreven. Hier heeft een troepje leeuweriken uitgerust, ginds stapte een wulp rond met groote schreden, een kraai heeft er even rondgewandeld en is toen na drie sprongen weer opgevlogen. Nooit ontbreken de sporen van konijnen en dikwijls loopen daartusschen de fijne vinnige indrukzels van de hermelijnpootjes, in een fijne kantachtige figuur, waar het dier geloopt heeft, in groepfiguurtjes van twee, één, één, waar hij sprong. En waar het massieve staartje met zijn zwarten punt het zand raakte, zijn breede korte streepen gekomen.

Soms zijn die sporen zeer dicht en talrijk, dan hebben de hermelijnen in gezelschap gejaagd. Een koddebeier vertelde mij, dat zij soms met hun drieën of vieren een konijn omsingelen en dat langen tijd de jonge wezels en hermelijnen de ouden op de jacht vergezellen. Dit laatste geloof ik graag; ik heb het vaak in sneeuwspoor en zandspoor bevestigd gezien.

In den zomer hebben de konijnen ook veel te lijden van ratten, die dan in gansche scharen de duinen aan de landzijde bewonen. Het hermelijn is nog meer op ratten dan op konijnen belust, zoodat het onder sommige omstandigheden — in rattenrijke zomers — van vijand in vriend verandert, als je tenminste de zaak van een jagersstandpunt beschouwt.

De boomkweker en duinontginner denkt daar anders over. Die voert zijn heele leven oorlog tegen de konijnen; een oorlog, waarin hij meestal niet anders dan defensief kan optreden.

Onder alle boomen en heesters van ons land is er slechts een, die weinig of in 't geheel niet door de konijnen wordt aangetast, dat is de vlier, maar

De Boventandjes.

Konijnenvraat.

wat beteekent een vlier nu voor duin- of heibeplanting. De andere worden alle beknaagd en het is een treurig gezicht, die ontschorste stammen en twijgen, waarvan de meeste zoo toegetakeld zijn, dat ze onmogelijk in leven kunnen blijven.

Het is aan de takken duidelijk te zien, hoe het konijn knaagt. Het gaat eigenlijk net zoo, als wanneer gij een stuk uit een appel bijt. Hij zet zijn boventanden vast in de schors en snijdt dan met de ondertanden het brokje af; de indrukken van de beide tanden blijven zichtbaar als vier gleufjes, want elke tand is weer in tweeën verdeeld door een groef. Wanneer een stam rondom ontschorst (geringeld) is, dan kunnen de wortels geen voedsel krijgen en het boompje gaat dood; geringelde takken kunnen wel blijven leven; als de ontschorsing echter te aanzienlijk is, verdroogt het houtlichaam en dan sterft de tak af.

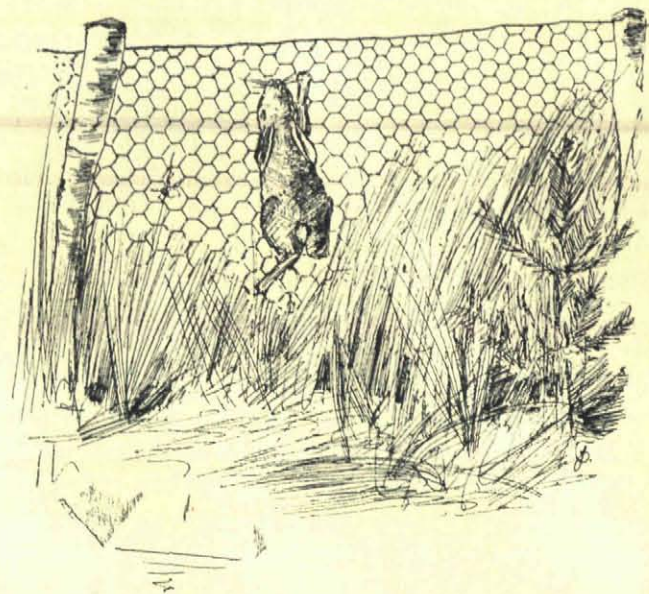
Ieder ernstig gemeente beplanting moet dan ook konijnenvrij gemaakt worden en beveiligd tegen invallen, door een omheining van ijzergaas. Dat moet een decimeter diep in den grond zitten, anders graven de konijnen er onder door, bij elke wandeling

door het duin kunt ge zien, dat zij het dikwijls genoeg probeeren. Soms ook helpt de wind hen, door hier en daar een kuil in 't zand te blazen, daarom moet de draadomheining eigenlijk voortdurend geïnspecteerd worden.

Maar wat erger is, sommige konijnen hebben leeren klimmen en klauteren onversaagd over het kippengaas heen. Over het algemeen houden ze wel van klauteren. Als er in hun gebied een hoog plekje is, een omgekeerde mand, een afgehouden boomstomp, een hoopje plaggen, dan gaan ze daar gaarne eens boven op zitten, en uit de talrijke bewijzen van hun tegenwoordigheid aldaar zoudt ge kunnen afleiden, dat ze daar dikwijls zeer lang en in groot gezelschap vertoeven. Tegen schuingegroeiende boomstammen loopen ze graag op; in onze duinen heb ik in verwrongen populieren wel zes meter boven den grond sporen van hun aanwezigheid ontdekt.

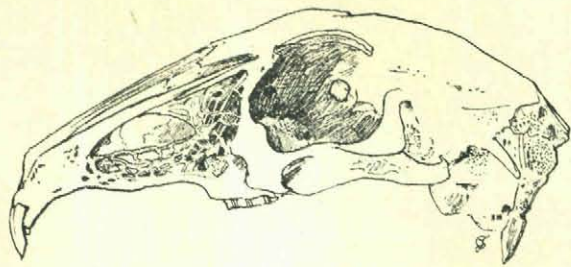
Geen wonder dus, dat zij ook tegen het gaas kunnen oprabbelen, vooral wanneer de nood hen drijft, waarvan ik mij heb kunnen overtuigen toen wij eens in een aanplanting de konijnen in een hoek hadden gedreven. De angstige dieren sprongen tegen het gaas op, werkten zich in den hoek behoorlijk naar boven en waren er gauwer uit dan een fazant, die in de enge ruimte zijn vleugels niet gebruiken kon en maar aldoor op zijn dunne beenen stond te dansen, terwijl hij ons schor aanschreeuwde.

Toen ik die konijntjes zoo netjes over de omheining zag klauteren, had ik wel in mijn handen willen klappen en bravo roepen, want ik ben zelf ook genoodzaakt geweest, om een half dozijn manieren te leeren van over prikkeldraad heen te kuieren, zoodat ik sympathie gevoel voor alle omheining forceerende schepselen. Maar de planter was er bij en die keek zuinig, want hij houdt veel van boomen en veel van konijnen en dat is alleen saam te rijmen

Konijnenklimmerij.

als je ze van elkander weet te houden. In de gauwigheid rekende hij uit, dat indien alle konijnen het zoo ver brachten in de klimkunst, de omheining hooger moest worden en gekroond (dat noemen ze

Schedeltje van konijn.

gekroond) met een dubbele prikkeldraad, wat de kosten van aanleg met 50 pCt. zou vermeerderen.

Dat is niet prettig, maar wat is er aan te doen? Ik heb daar lang en veel over nagedacht en goed uit mijn oogen gekeken en ben tot de slotsom gekomen, dat ik in 't geheel niet omheinen zou. Een konijn is geen balddadig dier, hij vreet geen schors uit vernielzucht, maar alleen uit nood en zoolang hij beter kan krijgen, laat hij de boomen met rust. Het is dan ook alleen in sneeuwrijke winters, dat hij gevaarlijk wordt, in dezen winter bijvoorbeeld hebben de konijnen weinig of geen schade aangericht.

Nog lusten ze niet alle heesters even graag. Vlier versmaden ze geregeld, duindoorn hebben ze ook niet graag. Oostenrijksche dennen laten ze staan voor grove dennen, eik en berk en wilg hebben ze nog liever en 't liefst van alle heesters is hun het kardinaalshoedje.

Daarom zou ik mijn beplanting omgeven met een haag van kardinaalshoedjes en er ook breede lanen van dezelfde heester doorheen laten loopen. 't Is een prachtige plant, die welig groeit, aardig bloeit, verrukkelijk mooie vruchten draagt en daardoor de roodborstjes lokt. En hoe de konijnen ook er aan knabbelen en knagen, hij groeit tegen de verdrukking in, zoodat ik ten slotte nog zal gaan vermoeden, dat die konijnenvraat op de een of andere manier nog voordeelig voor hem is.

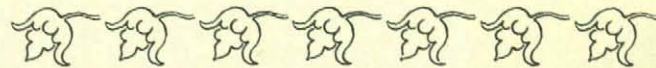
In den winter van het vorig jaar (1902/03) hadden de konijnen alle kardinaalshoedjes hier ontschorst, je zag niets dan takken en stammetjes die onderaan geheel wit waren, zoodat 't wel leek, alsof alles wat kardinaalshoedje heette, de wereld uit moest. In zoo groot aantal waren de konijnen uit 't duin naar de boompjes getogen, dat ze formeele wegen in de sneeuw hadden getrapt, heerbanen, met zijwegen, vol sporen, een completee konijnenplaag.

En toch zijn er nu nog kardinaalshoedjes genoeg in de duinen en je vindt bijna geen doode stammetjes. Dit komt hiervandaan, dat ze moeielijk te ringelen zijn, ten eerste doordat de jonge stammen al zeer

spoedig vier dikke, taaie kurklijsten krijgen, en dan bijt 't konijn meestal de daar tusschen liggende, sappige schors weg en ten tweeden doordat de stammen zoo dicht op elkander staan, dat 't konijn er niet omheen kan komen en zich vergenoegen moet met slechts aan één zijde de schors weg te knagen. De rijkelijk ontwikkelde zijtakjes vallen geheel binnen zijn bereik, maar al vreet hij die weg, daar heeft de plant geen hinder van.

En al lukt het hem nu ook eens, een stammetje geheel en al te ringelen, dan is dat nog niet erg, want het gedeelte onder de sneeuw en de wortel zelf zitten vol met knoppen of kunnen die vormen, als 't noodig is, zoodat in 't voorjaar nieuwe spruiten zegevierend in korten tijd meterhoog opschieten. De geringelde stam blijft dan dikwijls ook nog in leven, ook al doordat verdroging van het houtlichaam bij deze plant veel minder snel schijnt in te treden dan bij andere. Daar weet ik nog niet genoeg van, maar dat hoop ik u later wel eens te vertellen tegelijk met eenige bijzonderheden over den nestbouw der konijnen en over hun verhouding tot de vogelwereld — allemaal dingen die op mijn program van werkzaamheden staan voor 1904.

JAC. P. TH.

Verslag omtrent voor Nederland nieuwe planten en omtrent nieuwe vindplaatsen voor zeldzame planten, gevonden in 1903.

Weder heb ik het genoeg aan de lezers der Levende Natuur, evenals in voorgaande jaren, een opgave te doen van eenige nieuwe planten, die in het voorgaande jaar gevonden zijn. Wel zijn deze bijna alle gevonden op plaatsen welke doen vermoeden, dat zij zijn aangevoerd, toch blijft het wenschelijk de namen te vermelden, om, zoo zij stand mochten houden of zich verder verspreiden, te weten, waar de verspreiding is begonnen.

Het zijn de volgende: *Bromus briziformis* te Rotterdam (W. H. Wachter en P. Jansen aldaar), *Polygonum Bellardi* All te Rotterdam (door dezelfde), *Genista elatior* Koch te Rhenen (J. Leusden, Utrecht), *Lathyrus hirsutus* L. te Rotterdam (W. H. Wachter en P. Jansen), *Vaccinium intermedium* Ruthe te Asselt (J. Koornneef, Amsterdam), *Erica carnea* L. te Nieuw en St. Joosland (J. Mesu, aldaar), *Euphrasia littoralis* Fr. aan den Zuiderzeedijk te Oudeschild op Texel (Mevr. Barendrecht-Kuening te Rijswijk), *Plantago Cynops* L. te Fijenoord (W. H. Wachter en P. Jansen).

Wat nieuwe vindplaatsen voor zeldzame planten betreft, kan ik vermelden *Amaranthus albus* op een tweede vindplaats te Rotterdam (W. H. Wachter en P. Jansen), *Gypsophila paniculata* op IJselmonde (dez.) *Silene pendula* te Rotterdam (dez.), *Adonis aestivalis* te Vlaardingen (dez.), *Glaucium corniculatum* bij Tilburg (P. A. Willems, den Bosch), *Alyssum maritimum* te Rotterdam (W. H. Wachter en P. Jansen), *Eruca sativa* te Vlaardingen (dez.) *Coronopus didyma* te Rotterdam (dez.) *Lepidium virginicum* te Vlaardingen (dez.), *Sinapis dissecta* te Rotterdam (dez.) *Oenothera laciniata* te Vlaardingen (dez.), *Vicia pannonica* te Utrecht (E. J. Baart la Faille), *Solanum rostratum* te Vlaardingen (W. H. Wachter en en P. Jansen), *Stachys annua* te Rotterdam (dez.), *Phacelia tanacetifolia* te St. Michielsgestel (J. van Giersbergen), *Asperula arvensis* te Middelburg (H. J. Overveen, Westkapelle), *Helichrysum arenarium* te Rijssen (H. L. van Harreveld) en *Ambrosia trifida* te Vlaardingen (W. H. Wachter en P. Jansen).

H. HEUKELS.